INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

ABDUQAYUM YO‘LDOSHNING “MUAMMO” HIKOYASIDA KONFLIKT VA UNING BADIIY TALQIN

Zeripboyeva Orasta Muzaffar qizi
Qoraqalpoq Davlat Universiteti 2-kurs magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada Abduqayum Yo‘ldoshning “Muammo” hikoyasida konflikt masalasi badiiy-estetik jihatdan tahlil qilinadi. Asarda bosh qahramon Ikrom va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi ziddiyat asosiy g‘oyaviy markaz sifatida yoritiladi. Shuningdek, xarakterlararo va ichki (psixologik) konfliktlarning o‘zaro bog‘liqligi ochib beriladi. Qahramon ruhiyatidagi o‘zgarishlar, ayniqsa, tabassum detalining semantik yuklamasi orqali ifodalanishi ilmiy asosda izohlanadi. Tadqiqot natijasida yozuvchi zamonaviy jamiyatdagi ishonchsizlik, madaniy muomala yetishmasligi va ijtimoiy muhit muammolarini badiiy vositalar orqali ochib bergani aniqlanadi.

Tayanch so‘zlar

konflikt, badiiy tahlil, psixologik konflikt, ijtimoiy muhit, xarakterlararo ziddiyat, badiiy detal, tabassum motivi, ruhiy evolyutsiya, zamonaviy jamiyat, ishonchsizlik

Zamonaviy o‘zbek adabiyotida inson va jamiyat o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni aks ettirish muhim o‘rin egallaydi. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari kuchaygan bugungi davrda turli madaniyatlar o‘rtasidagi tafovutlar inson ongida yangi qarashlar, ba’zan esa keskin ziddiyatlarni yuzaga keltirmoqda. Shu jihatdan Abduqayum Yo‘ldosh ijodi alohida ahamiyat kasb etadi.

Adibning “Muammo” hikoyasi ana shunday dolzarb masalalarni badiiy talqin etuvchi asarlardan biridir. Hikoyada asosiy urg‘u insonning tashqi muhit bilan to‘qnashuvi va uning natijasida yuzaga keladigan ichki ziddiyatlarga berilgan. Qahramon jamiyatning turli qatlamlari, ularning qarashlari va munosabatlari bilan yuzma-yuz keladi. Unda xorijiy muhitni ko‘rib kelgan shaxsning o‘z jamiyatiga qaytgach duch kelgan ruhiy va ijtimoiy muammolari chuqur psixologik asosda yoritiladi. Ushbu maqolaning maqsadi — hikoyada ilgari surilgan ijtimoiy va ma’naviy muammolarni tahlil qilish hamda Ikrom obrazi orqali muallif g‘oyasini ochib berishdan iborat.

Hikoya an’anaviy syujet asosida qurilgan bo‘lib, unda voqealar izchil rivojlanadi. Asar uch asosiy bosqichdan iborat:boshlanish (xorij hayoti tasviri)

Bu qismda Ikromning Yevropa mamlakatidagi taassurotlari beriladi. Tartib-intizom, tozalik va insoniy munosabatlar ideal darajada ko‘rsatiladi.

Rivojlanish (vataniga qaytish va moslashuv)

Qahramon o‘z yurti muhitiga qaytgach, o‘rgangan odatlarini qo‘llashga urinadi.

Kulminatsiya va yechim (ruhiy zarba)

Jamiyat tomonidan rad etilishi va oxirgi aldov epizodi orqali voqea dramatik yakun topadi. Konflikt (lot. toqnashuv) deganda badiiy asar personajlarining o‘zaro kurashlari, qahramonning o‘z muhiti bilan ziddiyatlari, shuningdek, uning

ruhiyatida kechuvchi qarama-qarshiliklar tushuniladi. Badiiy asar
voqelikni badiiy aks ettirgani va uning markazida inson obrazi turgani
uchun ham insonning real hayotida mavjud konfliktlarning bari unda
badiiy aksini topadi. Shu nuqtayi nazardan badiiy konfliktning uchta

turi farqlanadi:

1. Xarakterlararo konflikt.
2. Qahramon va muhit konflikti.
3. Ichki(psixologik) konflikt.

Aytish kerakki, konfliktning mazkur turlari badiiy asarda aralash holda zuhur etadi va ozaro uzviy aloqada boladi: biri ikkinchisiga otadi, biri ikkinchisini keltirib chiqaradi, biri ikkinchisi orqali ifodalanadi va h. Ya'ni, qahramonning muhit bilan konflikti uning boshqa personajlar bilan toqnashuvlari, ruhiyatidagi ziddiyatli jarayonlar tasviri orqali ochib beriladi. Masalan, Hikoyada eng yaqqol ko‘zga tashlanadigan konflikt – bu Ikromning boshqa insonlar bilan to‘qnashuvi hisoblanadi. Bekatdagi juvon, avtobusdagi ayol, taksichi va boshqa yo‘lovchilar bilan yuzaga kelgan vaziyatlar bunga yorqin misoldir.

Ikromning oddiy tabassumi, samimiy yordam taklifi boshqalar tomonidan mutlaqo boshqacha talqin qilinadi. Natijada:

samimiyat – shubha sifatida qabul qilinadi;

yordam – tajovuz deb tushuniladi;

ochiqlik – “manyalik” sifatida baholanadi.

Bu holatlar xarakterlar o‘rtasidagi keskin ziddiyatni yuzaga keltiradi. Ikromning ichki madaniyati va xorijda o‘rgangan muomala uslubi mahalliy muhitdagi odamlar xarakteri bilan to‘qnashadi.

Qahramon va muhit konflikti

Asarning asosiy g‘oyaviy markazi aynan Ikrom va u yashayotgan muhit o‘rtasidagi konfliktga qurilgan.Ikrom xorijda:tartib-intizom,hurmat,ochiqlik va tabassum madaniyatini ko‘radi.Ammo o‘z yurtiga qaytgach:qo‘pollik,ishonchsizlik,asabiylik,

ijtimoiy taranglik bilan to‘qnash keladi.Natijada qahramon o‘zini begona muhitga tushib qolgandek his qiladi. Aslida esa bu – uning o‘z jamiyati. Eng achinarlisi, Ikromning yaxshi niyati aynan shu muhit tomonidan rad etiladi.Bu konflikt orqali yozuvchi quyidagi muhim fikrni ilgari suradi:insonning o‘zgarishi yetarli emas, muhit ham o‘zgarishi zarur.Ichki (psixologik) konflikt. Hikoyaning eng chuqur qatlamini Ikromning ichki kechinmalari tashkil etadi.Dastlab:u quvonchli, umidga to‘la, yangiliklarni joriy etishga tayyor. Lekin ketma-ket yuz bergan noxush voqealardan so‘ng: uyalish,iztirob,o‘ziga ishonchsizlik,tushkunlik kabi hissiyotlar paydo bo‘ladi. Eng muhim burilish nuqtasi – Ikromning yuzidagi tabassumning “so‘nishi”dir. Bu oddiy detal emas, balki uning ichki dunyosidagi sinish jarayonining badiiy ifodasidir. Endi u:avvalgidek ochiq emas,ehtiyotkor, hatto qo‘rqoq holatga tushadi.Demak, ichki konflikt qahramonning ruhiy evolyutsiyasini ko‘rsatadi.Hikoyada konfliktlar alohida-alohida emas, balki o‘zaro chambarchas bog‘langan holda namoyon bo‘ladi:muhit konflikti → xarakterlararo konfliktni keltirib chiqaradi;xarakterlararo konflikt → ichki konfliktni kuchaytiradi;

ichki konflikt → qahramonning keyingi xatti-harakatlariga ta’sir qiladi.

Masalan: Ikromning jamiyat bilan ziddiyati (muhit konflikti) → odamlar bilan tushunmovchilik (xarakterlararo konflikt) → ruhiy iztirob (ichki konflikt) shaklida rivojlanadi.Hikoya yakunida Ikrom yana tabassumga duch keladi, ammo bu safar u firibgarlik bilan yakunlanadi (ryukzakning yo‘qolishi). Bu esa konfliktning tragikomik yakunini yuzaga keltiradi.Yozuvchi shu orqali quyidagi xulosani ilgari suradi:jamiyatda ishonch inqirozi mavjud;insoniy munosabatlar sun’iylashib bormoqda;samimiyat himoyasiz qolmoqda.“Muammo” hikoyasida konfliktning barcha turlari:

xarakterlararo,
qahramon va muhit,
ichki (psixologik)
uzviy birlikda tasvirlangan.

Asar orqali yozuvchi zamonaviy jamiyatdagi muammolarni oddiy bir holat – tabassum orqali ochib beradi. Shu jihatdan hikoya chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmunga ega bo‘lib, o‘quvchini o‘ylashga undaydi.Ikromning oddiy tabassumi yoki yordam taklifi noto‘g‘ri talqin qilinishi jamiyatdagi ruhiy muhitning muammoli ekanini ko‘rsatadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqayum Yo‘ldosh. Muammo hikoyasi.
2. Karimova S.. Kompozitsion mukammallik yo‘lida // O‘zbek tili va adabiyoti. – 1991. – №6. – B. 54–58.
3. K. Turdiyeva. Asar syujeti va kompozitsiyasi haqida // Til va adabiyot ta’limi. – 2001. – №3. – B. 23–27.
4. Dilmurod Quronov. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan.
5. www.ziyouz.com
6. https://kh-davron.uz